

Теория и история на цивилизациите

Изпитна програма

Доц. д-р Катя Михайлова

Сп. „Социология“, IV курс

Изпитни дати:

10.01.2026, 9.00 (редовна сесия); 19.01.2026, 11.00 ч. (поправителна сесия)

Формат на изпит: Писмен изпит. Писмено изложение по два въпроса от изпитната програма.

Продължителност на изпита: 120 минути

Оценяване: След преглед на изпитните работи, до 180 минути след предаване на последната изпитна работа

Коментар и контестация на оценките: В деня на изпита след оценяването

Основни критерии за оценка:

1. Изпитната работа е по зададените два въпроса;
2. Терминологична, фактологична и теоретико-методологическа точност;
3. Научен апарат и използвани научни източници;
4. Структурирано изложение;
5. Уважение към книжовната норма на българския език.

Изпитната програма е представена и дискутирана на първа лекция от проведения лекционен курс. Студентите имаха възможност за текущо оценяване въз основа на писмена разработка, представяне и дискусия по избрана от тях тема от изпитната програма.

ТЕМИ (въпроси)

1. Понятието „цивилизация“ в социологическа координата. Цивилизацията – най-висша социална общност. Цивилизацията като социална система. Цивилизация и социален хронотоп

2. Цивилизацията като макросоциологически конструкт. Семейство и цивилизация. Етно-национални проекции в цивилизацията. Държава и цивилизация
3. Цивилизацията в социологическата система на обществото. Цивилизация и обществено съзнание, духовност. Цивилизация и обществено управление, политика. Цивилизация и икономика, технологично развитие. Цивилизация и устойчиво развитие, екология. Цивилизация и демография. Цивилизация и обществена комуникация.
4. Типология и систематизация на цивилизациите. Според пространствено-времеви измерения: местни (локални); световна; глобална. Според степен на развитие: напълно развити и недоразвити. Според произхода: независими и сателитни (свързани)
5. Цивилизационна социогенетика. Генотип и фенотип на цивилизациите. Фактори за формиране и развитие на гено- и фенотип. Цивилизационен етногенезис
6. Жизнен цикъл на цивилизациите. Зараждане и изграждане в епицентъра. Разпространение и разширяване на пространството. Усъвършенстване и зрялост на структурата. Упадък и остатъчно развитие
7. Цивилизационен подход в социологическия анализ. Дефинитивна рамка на цивилизационния подход. Цивилизационен и формационен подход в развитието на обществата. Цивилизационен и културологически подход
8. Начало на цивилизационното развитие. Неолитната революция и възникване на първата световна цивилизация. Развитие на първо поколение местни (локални) цивилизации. Развитие и упадък на древните цивилизации (цивилизация на маите, африкански цивилизации)
9. Формиране и развитие на източните цивилизации. Индуистка цивилизация. Китайска цивилизация. Японска цивилизация
10. Формиране и развитие на християнската цивилизация. Юдео-елинистичен фундамент. Цивилизационно разделение и формиране на две цивилизационни групи – източноправославна и западна, католическа. Хипотеза за повторна християнизация на света (XX-XXI в.)
11. Православна цивилизация. Формиране, развитие и обхват. Православието като геополитика
12. Българската култура и цивилизационен модел. Тракийска култура и православна духовност. Българската митология. Код за цивилизационна толерантност и мултикултурализъм
13. Западноевропейска цивилизация. Католицизъм и протестантство. Формиране, развитие и обхват

14. Латиноамериканска култура и цивилизационен модел като съчетание на католицизъм и местна култура
15. Ислямската цивилизация. Формиране, развитие, обхват. Ислямът като религиозен код на Османската империя. Развитие и упадък на империята. Съвременни модели за повторно разгръщане на ислямския цивилизационен код
16. Цивилизационно разслоение в България по време на Четвъртата индустриална революция. От социално, през дигитално до цивилизационно разслоение. Социална поляризация и цивилизационно разделение. Модуси на конфликтност и съвместяване.
17. Модели за развитие на междучивилизационните отношения. Сблъсък на цивилизациите и преобразуване на световния ред. Алианс на цивилизациите и поддържане на мира отвъд идеологията и политиката. Цивилизационни отношения в „Метавселената“
18. Цивилизационни модели и Четвърта индустриална революция. Цивилизацията на изкуствения интелект. От хуманистична към трансхуманистична цивилизация. Приложение на футурологията в социологическия анализ на цивилизационното развитие.
19. Хранилища на цивилизационната история. Световните библиотеки – Александрийска библиотека, Ватиканска библиотека, Британска библиотека, Конгресната библиотека на САЩ, Национална библиотека на Китай, Руската национална библиотека, Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и др. Световните музеи – Ватикански музей, Британски музей, Уфици – Италия, Прадо – Испания, Лувъра – Франция, Ермитаж – Русия, Археологически музей – София, Национален исторически музей – България и др.

Литература

А. Основна

1. Найденов, Г., *Теория и история на цивилизациите*. С., Издателски комплекс – УНСС, 2017.
2. Михайлова, К. *Научна етика*. С., Издателски комплекс УНСС, 2024.
3. Михайлова, К. *Интелектуалци в антиинтелектуална ситуация*. Пловдив, ИК-ВУСИ, 2024.
4. Тойнби, А., *Изследване на историята*. Т.1, Т.2. С., „Захарий Стоянов“, 2022.
<https://chitanka.info/text/22804-izsledvane-na-istorijata>
5. Харари, Ю. Н. *Nexus*. С., „Изток-Запад“, 2024.

6. Хънтингтън, С., *Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред*. С., „Обсидиан“, 2023.
7. Тодоров, П., *Развитие на цивилизационната перспектива в социологическия анализ през последните десетилетия*. В: Икономически и социални алтернативи, 2021/2.
<https://www.unwe.bg/doi/alternativi/2021.2/ISA.2021.2.09.pdf>
8. Тодоров, Ц. *Ние и другите*. С., „Изток-Запад“, 2023.
9. Kalberg, S. *Max Weber's Sociology of Civilizations: A Reconstruction* (1st ed.). Routledge. 2021. <https://doi.org/10.4324/9781003047186>

Б. Допълнителна

1. Бродел, Ф., *Граматика на цивилизациите*. С., „Изток-Запад“, 2014.
2. Гумилов, Л., *Етногенезисът и биосферата на Земята*. С., „Сталкер“, 2007.
3. Гухман В. Б., *Информационна цивилизация*. Москва, Берлин, „Direct media“, 2018.
4. Кларк, К., *Цивилизацията*. С., „Бард“, 2018. <https://chitanka.info/text/38483-tsivilizatsijata>
5. Мирчев, М., *Цивилизационно разслояване: конфликтност и включване*. В: *Социална динамика и цивилизационно разслояване*. С., М-8-М, 2009.
https://www.assa-m.com/kniga_pdf/Socialna_dinamika_15_glava.pdf
6. Михайловка, Е. *Цивилизация и цивилизации. Теории и идеи на XX век*. С., УИ „Св. Климент Охридски“, 1996.
7. Парашкевова, Л., *Светът на цивилизациите*: т. 1, т. 2. В., „Колор-принт“, 2010.
8. Тодоров, Ц., *Завладяването на Америка, въпросът за другия*. С., „Изток-Запад“, 2010.
9. Харари, Ю. Н. *Sapiens. Кратка история на човечеството*. С., „Изток-Запад“, 2016.
10. Шпенглер, О. *Залезът на запада*. Т. 1 С., „Изток-Запад“, 2014.
11. Шпенглер, О. *Залезът на запада*. Т. 2. С., „Изток-Запад“, 2015.
12. Fukuzawa, Y., *An Outline of a Theory of Civilization*. Columbia University Press, 2009.
13. Bonner, W., *A Modest Theory Of Civilization: Win-Win Or Lose*. Bonner & Partners, 2019.
14. Bowden, L., *Civilization and Its Consequences*. Oxford Handbooks Online. 2016
<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935307.001.0001/oxfordhb-9780199935307-e-30>
15. Chebankova, Elena. "What is civilization? Problems and definitions." *Civilizations and World Order*. Routledge, 2021. 19-33.
<https://www.researchgate.net/profile/Elena->

[Chebankova/publication/353466072_Civilizations_and_World_Order/links/60fef2252bf3553b29142451/Civilizations-and-World-Order.pdf#page=27](https://chebankova/publication/353466072_Civilizations_and_World_Order/links/60fef2252bf3553b29142451/Civilizations-and-World-Order.pdf#page=27)

Електронни източници

1. Световна библиотека, секция „Култура и цивилизация“. Редактори: проф. Мирослав Дачев, проф. Станислав Семерджиев <https://cssc-bg.com/e-library/world-culture/world-culture/>
2. НБУ. Университетски речник. Основни понятия <https://nbu-rechnik.nbu.bg/bg/obsht-spisyk-na-ponqtiq>
3. Тахир. М. Културата като цивилизация и цивилизацията като култура. <https://literaturesviat.com/?p=117417>
4. Онофре. М. Краят на нашата цивилизация. В: Култура, 7/2021 <https://www.kultura.bg/article/846-krayat-na-nashata-civilizaciya>
5. Мутафов, Е. Новата цивилизация. В: LiterNet, 2003 <https://litenet.bg/publish8/emutafov/novata.htm>
6. Фрейзър, Дж., *Златната клонка*. С., „Изток-Запад“, 2014. <https://chitanka.info/book/1904-zlatnata-klonka>